

Monopoly in Drenthe

Het opbouwwerk bestond al lang vóór de jaren zestig

door Barbara Berger

„De beste manier om een schoonzoon in spé in één avond te leren kennen, is met hem een spelletje Monopoly in huiselijke kring te doen.” De versgebakken doctor in de sociale wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen, Harry Broekman laat met deze laatste stelling van zijn proefschrift weten dat zijn wortels in de psychologie liggen. Gevraagd naar een snelle methode voor de analyse van de schoondochter in spé beveelt hij overigens een gezamenlijk dagje huishoudbeurs aan.

Deze net zo eenvoudige als provocerende stelling heeft op het eerste oog weinig te maken met het onderwerp waarop Broekman (40) gisteren is gepromoveerd. Zijn proefschrift 'Sociale innovatie in Drenthe - de ontwikkeling van de Stichting opbouw Drenthe (1924 - 1972)' levert een bijdrage aan de geschiedschrijving van het welzijnswerk. Het opbouwwerk is het terrein van het welzijnswerk waar de overheid financiële bijstand geeft aan groepen burgers die sociale verandering wensen. En waar de vervlechting van belangen van zowel de overheid als ook de betrokken bevolkingsgroepen een rol spelen. Dus zo vreemd zijn de stellingen van de promovendus niet. Ook bij 'Monopoly' gaat het immers om onderhandelingen en basisgevoelens van mensen als solidariteit of hebzucht.

Actionisme

„Opbouwwerk wordt vaak gezien als een soort actionisme van beroepskrachten, gekoppeld aan de maatschappelijke bevolgenheid uit de jaren zestig. Maar de Stichting opbouw Drenthe bestaat al sinds 1924. Dus wilde ik kijken wat ze deden en hoe ze het deden. Ik heb in mijn onderzoek gevonden dat er een stukje continuïteit in het opbouwwerk zit. Bepaalde formules waarvan we ook vandaag nog in het opbouwwerk kunnen leren. Zoals het noodzakelijk samengaan tussen beroepskrachten en vrijwilligerswerk. Het is net een soort tweecomponentenlijm. Als je daar vandaag geen rekening mee houdt bij het vrijwilligerswerk, is deze hele werksort binnenkort verdwenen. Denk maar aan de SOS-telefoons of Blijf van mijn lijf-huizen. Als je daar de beroepskrachten weghaalt misen ze de kracht en duurzaamheid

om alleen met vrijwilligers door te kunnen gaan. Anders gezegd: de bezuinigingen op het sociaal-cultureel werk brengen de zorgzame samenleving minder dichterbij dan minister Brinkman beweert.”

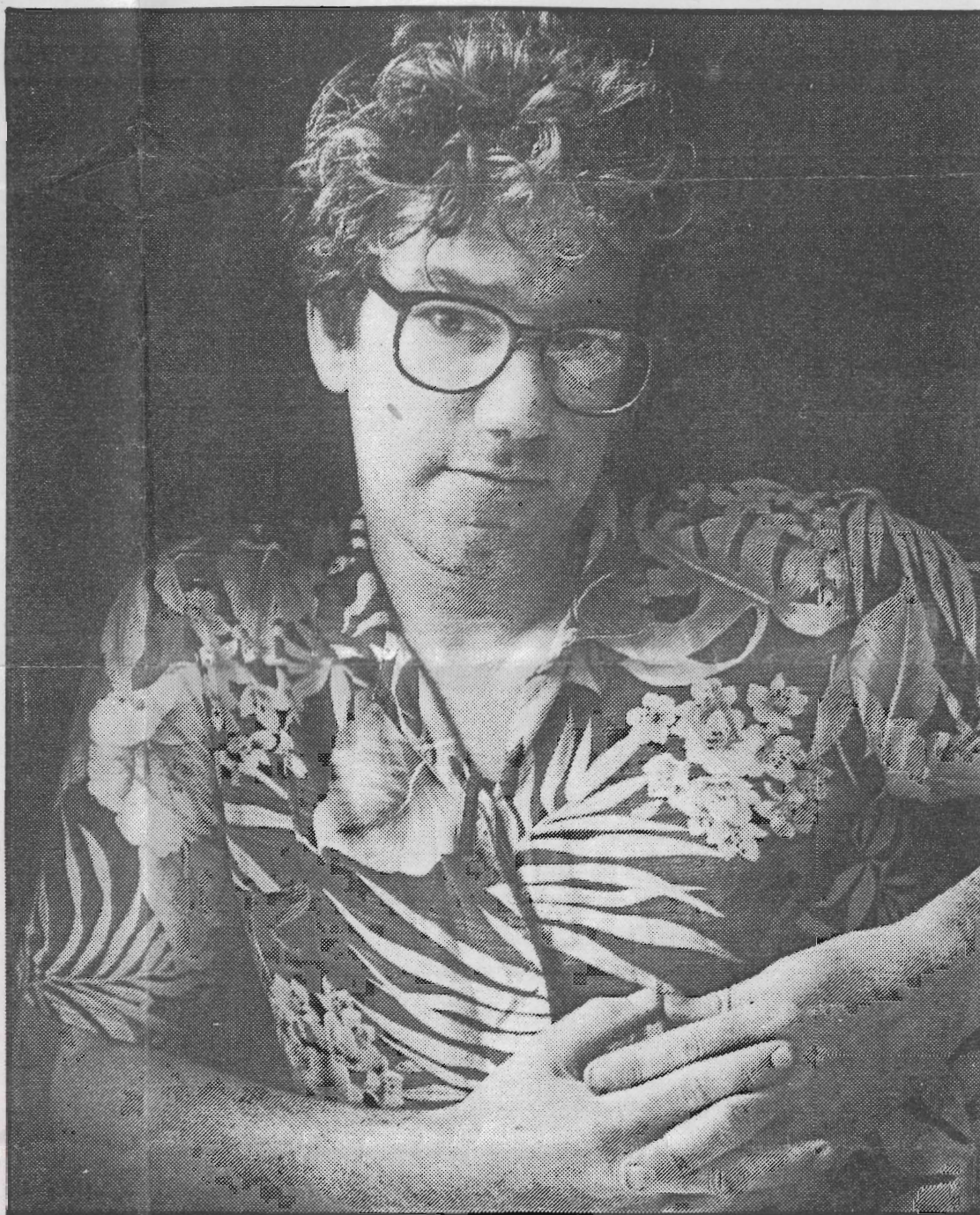
Er is nog heel weinig bekend over het ontstaan van het opbouwwerk in Nederland. Broekman is uit nieuwsgierigheid vier jaar geleden in het onderwerp gedoken. Binnen zijn werk als onderzoeker voor de Werkplaats opbouwwerk Noord-Nederland kreeg hij een dag per week beschikbaar om de geschiedenis van het eerste opbouworgaan in Nederland uit te zoeken en op te schrijven. Hij was in zijn vorige baan bij het Sociaal en cultureel planbureau al aan het onderzoek begonnen.

„Toch kreeg ik heel weinig ondersteuning in de vorm van tijd of geld op het SCP. Uiteindelijk heb ik om praktische redenen gekozen voor archiefonderzoek. Daar kun je een beetje je eigen tijden bepalen. Alle vrije tijd ging in het onderzoek zitten. Maar omdat hobby en werk voor mij door elkaar lopen was dat niet zo erg. Bovendien stond de Stichting opbouw Drenthe zelf positief tegenover de boekstaving van hun geschiedenis.”

Naast het op schrift stellen van de levensloop van de instelling gaat Harry Broekman in zijn proefschrift onder het hoofdje 'reflecties' ook nog in op wat organisatie-theorie. Hij stelt de vraag hoe het opbouworgaan is omgegaan met kwaliteitsbewaking en het eigen overleven als organisatie, want de Stichting opbouw Drenthe speelt vandaag een ondergeschikte rol in het opbouwwerk.

Gegoede burgerij

Daarbij heeft de Stichting opbouw Drenthe na de Tweede wereldoorlog een landelijke voorbeeldfunctie vervuld voor het opbouwwerk in andere provincies. Zij is ontstaan in reactie op de nood in de venen in Zuid-Oost Drenthe in de jaren 1921 - 1924. Zowel van het rijk als van gemeenten en van het particulier initiatief binnen en buiten de provincie, van de bevolking zelf en van de politieke partijen kwamen er initiatieven om de toestand te verbeteren. Met de oprichting van en vier buurthuizen wilde men de nood op hygiënisch, cultureel en economisch gebied verhelpen. De toenmalige directeur Kramer was een vastbesloten man die consequent dingen van de grond trok. De belangen van de minderbedeelden wer-

De jonge doctor Harry Broekman.

den in deze beginfase van het opbouwwerk paternalistisch door de sociaal voelende goeide burgerij vastgesteld.

Harry Broekman vond zelf heel interessant welke rol koningin Wilhelmina heeft gespeeld in de subsidietoewijzing aan de stichting. Door haar toedoen kwam er subsidie voor de oprichting van zes buurthuizen. De toenmalige minister van financiën, Colijn, heeft nog lang verdere subsidie tegengehouden. Hij

vreesde dat andere arme plattelandsgemeenten dan ook om steun zouden komen vragen.

In 1928 kwam er weerstand in de dorpen tegen het sociaal-culturele werk vanuit de buurthuizen omdat het als concurrentie werd gezien voor het kerkelijk en particulier initiatief. De Stichting opbouw Drenthe ging zich meer toeleggen op het aanbieden van diensten en deskundigheid in de vorm van een service-instituut. Het geloof in goed over-

leg heeft altijd het handelen van de bestuurders van de stichting bepaald. Zij gingen daarom ook geen strijd aan met de kerkelijke initiatieven.

Toen in 1942 de bezetter de organisatie wilde inlijven, stopten de medewerkers hun activiteiten en doken onder. Na de oorlog ging de stichting door met haar werk. Maar zij was nu één van de vele organisaties in een rij. Omdat men niet op tijd inhoudelijke vernieuwingen

doorvoerde, liep tussen 1951 en 1972 de kwaliteit van de dienstverlening terug. De nieuw aangetrokken, hoog opgeleide medewerkers liepen vast in een hiërarchisch, bureaucratisch corset van bestuur en bedrijfsvoering.

De laatste vijftien jaar van de stichting heeft Harry niet meegenomen in zijn onderzoek. Hij wilde vermijden dat hij als onderzoeker partij zou moeten kiezen. „Tijdens mijn schrijverij heeft nooit iemand van de organisatie geprobeerd invloed op mij uit te oefenen. Als je over het heden schrijft, en je dus de zittende mensen een spiegel voorhoudt, kun je niet meer zuiver zijn. Er wordt dan snel over elk komma strijd geleverd, omdat je te dicht zit op het spanningsveld tussen de feiten en de ideologie van het moment. De geïnterviewden zitten dan vaak met een slot op hun mond.”

De stichting heeft zich in de ogen van Harry Broekman teveel laten bepalen door een aftreksom van wat allemaal niet mocht omdat kerkelijke instellingen er al voor zorgden. Daar kun je, vindt Broekman, wat van leren voor de huidige situatie in het opbouwwerk.

Assertiever

„Het beleid van de overheid is op decentralisatie en sociale planning gericht. Dit staat haaks op de principes van zelfwerkzaamheid en de zelfstandige vormgeving van sociale verandering door de betrokken bevolkingsgroepen. Nu krijgen de gemeenten steeds meer taken en bevoegdheden. Dus het particulier initiatief wordt steeds sterker binnen het staatsapparaat getrokken. Als je op het platteland bent zie je dat de gemeenten assertiever en krachtiger zijn geworden. Er zitten nu overal goed opgeleide ambtenaren die gespecialiseerd zijn in het welzijnswerk. Dat maakt het voor een opbouwwerker veel moeilijker om over subsidies te onderhandelen. De controle en sturing van boven is veel groter.”

Harry Broekman vindt wel dat je in onderhandeling moet blijven met de overheid. Maar volgens hem is het nu de tijd om uit de fouten van de Stichting opbouw Drenthe te leren. Dat betekent zelf initiatieven nemen en zich niet laten bepalen door wat nu is vastgelegd in strenge subsidieregels onder bewaking van strikte ambtenaren. Voor wie wil leren uit de geschiedenis is het boek van Harry Broekman te koop in de boekhandels in het Noorden van het land.

FOTO ELMER SPAARGAREN, EFG